

УДК 330.341.42

**ВПЛИВ КОНЦЕНТРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА НА РІВЕНЬ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Шиян Дмитро Вікторович, д. е. н.,
професор, завідувач кафедри економіки підприємства та менеджменту
Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця,
e-mail: dm_shiyan@ukr.net;

Божко Микола Володимирович, аспірант
кафедри економіки підприємств та менеджменту
Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця,
e-mail: airless2017@ukr.net

Дослідження проблем концентрації як економічного явища має значну історію. Ще А. Маршалл зазначав: «Ці причини призвели до встановлення в Англії відносин землевласника і орендаря, в той же час закордонний попит на англійські вироби та англійський попит на іноземні предмети розкоші привів, особливо у XVI ст., до концентрації багатьох землеволодінь у великі пасовища для овець, які використовуються капіталістичними фермерами» [1, с. 55].

Прийнято виділяти абсолютний та відносний рівень концентрації [2, с. 684]. Перший з них характеризується середнім розміром аграрних підприємств за певним показником. Відносний рівень концентрації виробництва визначається часткою великих підприємств за відповідним показником розміру в загальній кількості аграрних підприємств. В. Г. Андрійчук вважає, що концентрація виробництва справляє істотний вплив на його ефективність. Це досягається через економію на постійних витратах, зменшуються питомі капіталовкладення, досягається вища маневреність матеріальних ресурсів. Однак концентрація має певні межі. У надмірно великих підприємствах ускладнюється процес управління виробництвом, зростають транспортні витрати, по-

гіршується контроль за якістю виконання робіт і дотримання технології [2, с. 685].

В Україні в останні роки інтерес до проблеми концентрації пов'язаний з формування агрохолдингів, що, своєю чергою, призвело до значних трансформацій самих сільгосп підприємств. Зокрема, академік В. Геець зазначав, слід зрозуміти, що реально в аграрному секторі вже почався процес концентрації землі і він є об'єктивним [3]. В Україні ця концентрація може набувати дуже значних масштабів і призводити до створення великих агропромислових формувань [4]. Ці проблеми викликають, своєю чергою, питання, які вже виходять за межу чисто економічних, і викликають соціальні та політичні питання, особливо в умовах можливої приватизації землі [5]

На підставі цих сільськогосподарських підприємств Харківської області було вирішено дослідити вплив рівня концентрації виробництва на конкурентоспроможність та ефективність галузі рослинництва (табл. 1). В цьому випадку критерієм концентрації виробництва було обрано величину площі ріллі. Всі підприємства при цьому були поділені на дев'ять груп. На жаль, не вдалося зберегти однакокий інтервал через значну варіацію підприємств за площею ріллі.

Наведені дані дозволяють зробити кілька висновків. Перший з них стосується факту взаємозалежності між рівнем концентрації виробництва та величиною прибутку. Ця залежність має непрямої характер. У групі підприємств з площею ріллі до 300 га на 1 га посівної площі в середньому було отримано збиток у розмірі 2576,6 грн, в групі з площею 1500,1–2000 га – прибуток 5192,7 грн/га, у підприємств з площею понад 5000 га – величина прибутку була меншою і дорівнювала 3525,6 грн/га. Фактично подібного характеру була залежність між площею ріллі та рентабельністю галузі рослинництва. Її найменша величина припала на граничні групи, а найбільша – на групу підприємств з площею 1500,1–2000 га та 2000,1–3000 га. В цьому випадку йдеться про нелінійний характер залежності. Отже, це дає можливість встановити максимум або

мінімум функції. Було знайдено максимум функції якій виявився рівним 4634 га. Що стосується подібної залежності між рівнем рентабельності та площею ріллі, то вона також мала нелінійний характер. Однак максимум функції знаходився на рівні 3300 га.

Таблиця 1

Вплив рівня концентрації на конкурентоспроможність та ефективність галузі рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2016 р.

Площа ріллі, га	Площа сільськогосподарських угідь, га	Прибуток рослинництва на 1 ріллі, грн	Рентабельність рослинництва	Товарна продукція рослинництва на 1 га ріллі, грн	Товарна продукція на 1 працівника рослинництва, грн	Величина витрат галузі рослинництва на 1 га ріллі, грн
до 300	161,4	-2576,6	-7,1	33515,5	361,6	31095,6
300,1–600	439,0	4466,0	50,9	13240,2	618,0	10253,7
600,1–1000	791,7	4350,5	46,2	13768,8	869,0	10417,8
1000,1–1500	1247,8	4818,2	47,4	14972,6	971,0	11912,0
1500–2000,1	1732,6	5192,7	60,5	13770,3	890,8	9960,1
2000,1–3000	2402,2	5624,6	59,5	15085,2	1025,3	10766,2
3000,1–4000	3459,5	3487,1	34,5	13583,3	901,5	11255,9
4000,1–5000	4481,8	4904,4	47,0	15331,0	1002,5	13082,5
більше 5000	7930,7	3525,6	36,3	13240,9	863,1	12040,0
По області	2002,3	4417,4	44,7	14304,0	892,7	11582,9

Таким чином, можна зробити висновок, що з точки зору розмірів земельних площ оптимальна їх величина за критерієм прибутковості та рентабельності галузі рослинництва повинна знаходитись на рівні 3300–4634 га. Відповідно, саме ці підприємства будуть мати вищий рівень конкурентоспроможності порівняно з іншими.

Література

1. Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. 1. М. : Прогресс, 1993. 414 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 774 с
3. Геєць В. Перспективи аграрних трансформацій та їх вплив на розвиток подій в економіці України // Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання : матеріали Восьмих річних зборів Всеукр. конгр. вчених. економістів-аграрників (м. Київ, 20–21 черв. 2006 р.). Київ : ННЦ «ІАЕ», 2006. С. 15–18.
4. Андрійчук В. Проблеми капіталізації сільського господарства на сучасному етапі // Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання : матеріали Восьмих річних зборів Всеукр. конгр. вчених економістів-аграрників (м. Київ, 20–21 черв. 2006 р.). Київ : ННЦ «ІАЕ», 2006. С. 82–87.
5. Ходаківська О. В., Могильний О. М. Агрохолдинги України: аграрна політика та виклики майбутньому. *Економіка АПК*. 2017. № 6. С. 33–41.

